

Η Άλωση του 1453

Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΤΥΧΙΕΣ ΑΝΑΣΧΕΣΗΣ ΤΟΥΣ

Η αδυναμία του Βυζαντίου

Το Βυζαντινό κράτος μετά την ανασύσταση του (1261) από τον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγο γνώρισε μια τελευταία περίοδο αναλαμπής

Ωστόσο οι **εμφύλιοι πόλεμοι** έφεραν την οικονομική και κοινωνική κατάρρευση:

- Το νόμισμα υποτιμήθηκε
- Η φορολογία και η εξαθλίωση οδήγησαν σε επαναστάσεις (Θεσσαλονίκη, Αδριανούπολη)
- Η δύναμη στρατού και στόλου μειώθηκε και κυριάρχησαν ξένοι μισθοφόροι

Η άλλοτε κραταιά αυτοκρατορία έγινε μια αδύναμη αυτοκρατορία των στενών που οι Οθωμανοί εύκολα κατέλυσαν

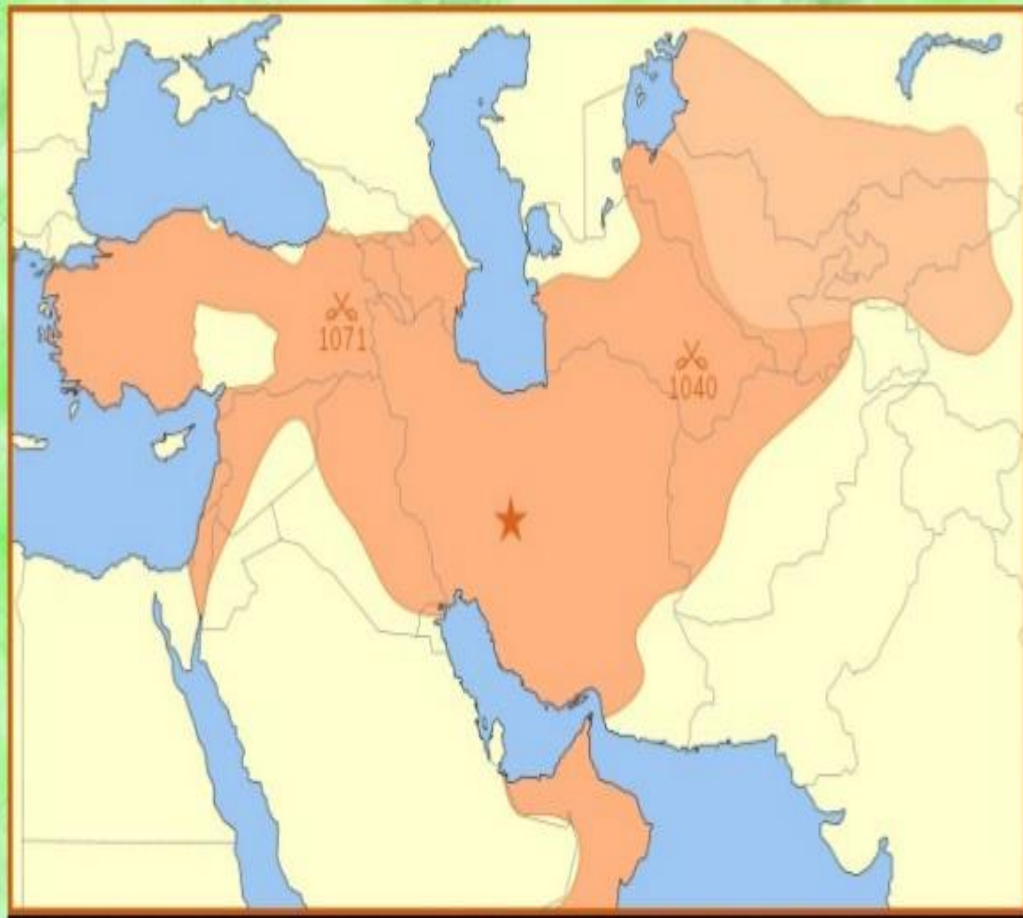
Η Βυζαντινή αυτοκρατορία το 1265

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία το 1400

Οθωμανοί και οι κατακτήσεις τους

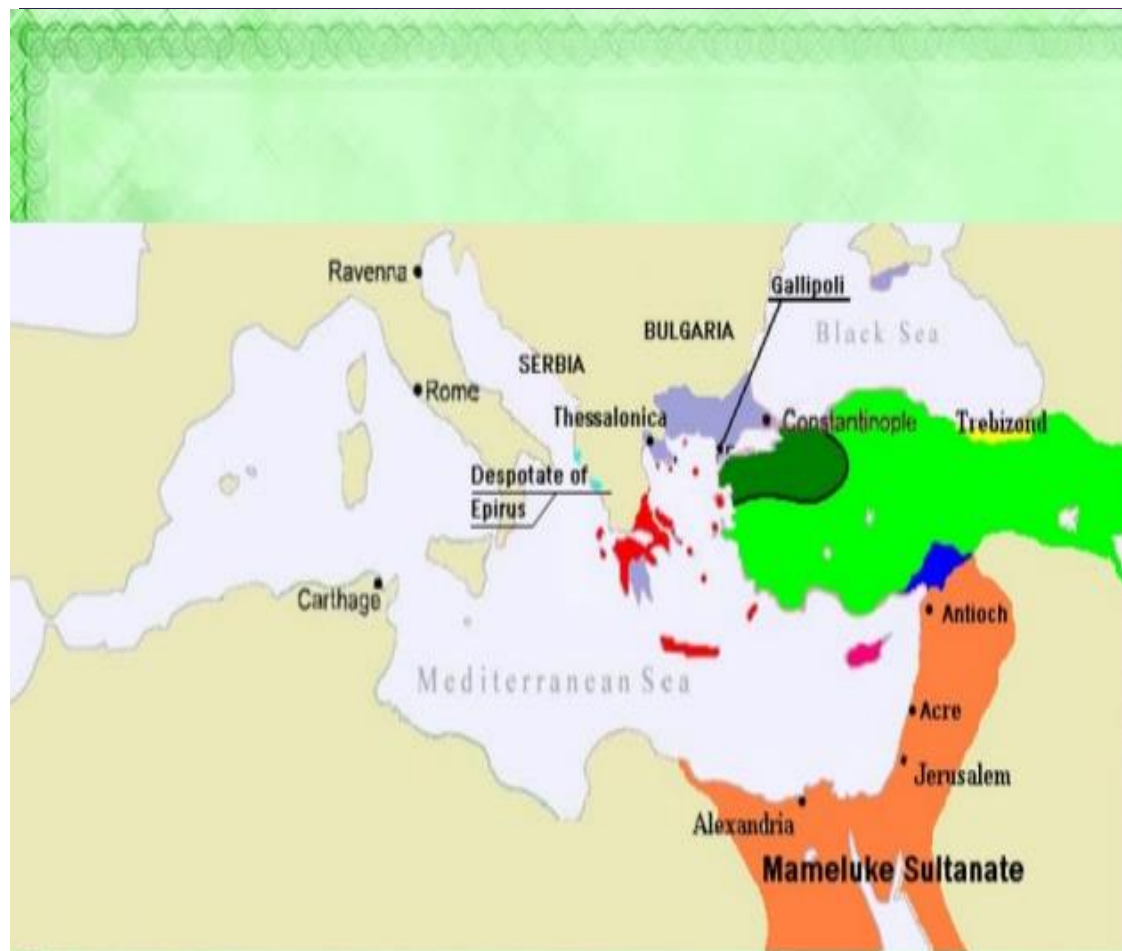
- Οι **Οθωμανοί** ήταν μια τουρκική φυλή διαφορετική από τους Σελτζούκους
- Ήταν νομάδες που εγκαταστάθηκαν κοντά στην Προύσα
- Οργανώθηκαν αρχικά γύρω από τον ηγεμόνα τους **Οσμάν** (Οθμάν)
- Εκμεταλλεύτηκαν την κατάργηση των ακριτών
- Αξιοποίησαν το θεσμό των **γαζήδων** (φανατικών μαχητών του Ισλάμ) για να κατακτήσουν σταδιακά όλη τη Μ. Ασία

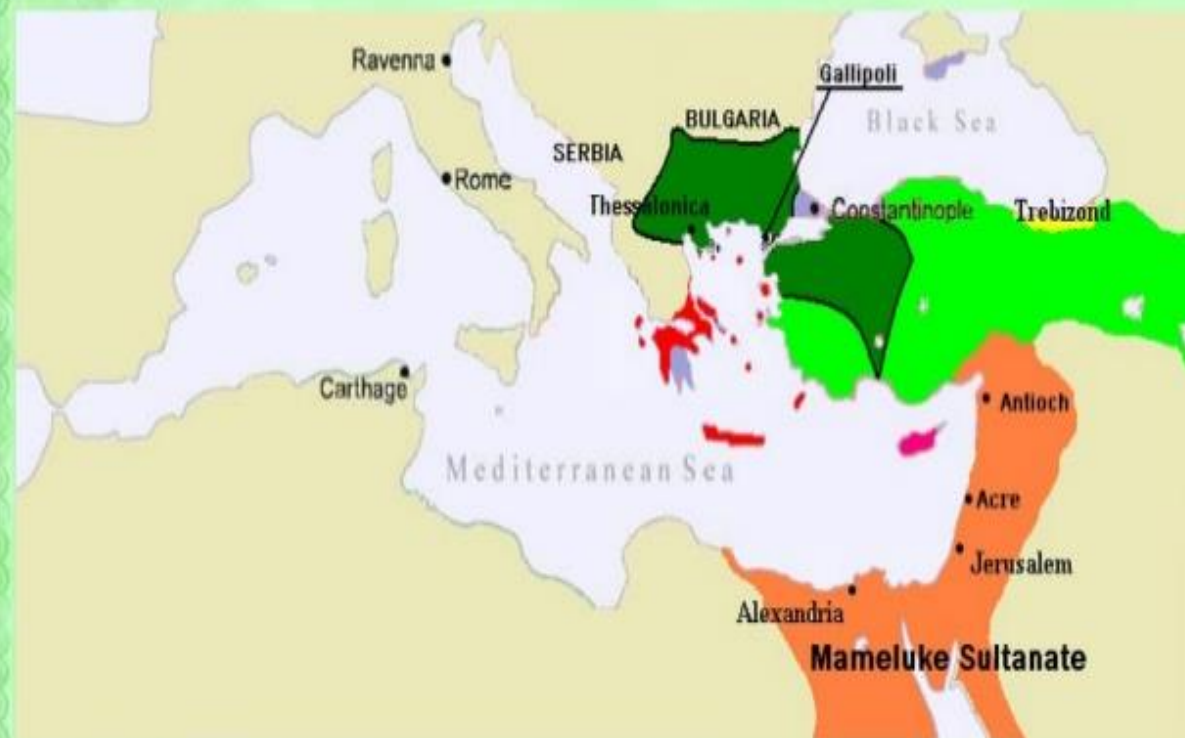
Το κράτος των Σελτζουκιδών το 1092

1263

1350

1389

Παιδομάζωμα

- Η ανάγκη ενίσχυσης του στρατού των Οθωμανών οδήγησε στη στρατολόγηση χριστιανοπαίδων **(παιδομάζωμα)** και τη συγκρότηση του επίλεκτου τάγματος των γενιτσάρων
- Ποιες συνέπειες είχε για τους Βαλκανικούς λαούς το παιδομάζωμα;

Γενίσαρος

Ein Janitschar.

Οθωμανική εξάπλωση

- Στα μέσα του 14ου αι. (1354) οι Οθωμανοί πέρασαν στην Ευρώπη και κατέλαβαν την **Καλλίπολη**
- Σταδιακά οι (διαιρεμένοι) Βαλκανικοί λαοί υπέκυψαν στους Οθωμανούς.
- Στη **μάχη του Κοσσυφοπεδίου** οι Σέρβοι νικήθηκαν και γνώρισαν την τουρκική κυριαρχία

Η Μάχη του Κοσσυφοπεδίου, Αδάμ Στεφάνοβιτς 1870

Προσπάθειες ανάσχεσης των Οθωμανών

- Το 1402 οι Μογγόλοι του **Ταμερλάνου** εισέβαλαν στη Μ. Ασία, νίκησαν τους Οθωμανούς και συνέλαβαν το Σουλτάνο **Βαγιαζήτ**. Η ήττα των Οθωμανών προκάλεσε κρίση στο κράτος τους και έδωσε παράταση ζωής στο Βυζάντιο
- Κατά τον τελευταίο αιώνα πριν την Άλωση οι Βυζαντινοί ταξίδευσαν για βοήθεια στη Δύση.
- Ο **Ιωάννης Η'** ανανέωσε με τη Σύνοδο της **Φερράρας – Φλωρεντίας** την ένωση των εκκλησιών, ουσιαστικά την υποταγή της Ανατολικής εκκλησίας στη Δυτική που πρώτος είχε αποδεχτεί ο **Μιχαήλ Η'** στη Σύνοδο της Λυών (1274)

Προσπάθειες ανάσχεσης των Οθωμανών

- Οι προσπάθειες για “ένωση” απέτυχαν αφού δεν έγιναν ουσιαστικά ποτέ αποδεκτές από το λαό.
- Πάντως η “ένωση” δεν απέφερε καμιά ουσιαστική βοήθεια στο Βυζάντιο που απέμεινε μόνο να αντιμετωπίσει τους Τούρκους, σπαρασσόμενο μάλιστα από εσωτερικές διαμάχες ανάμεσα σε **“ενωτικούς”** και **“ανθενωτικούς”**

Η Άλωση Της Πόλης

- Μετά τη μάχη της Άγκυρας (1402), που οι Τούρκοι συνετρίβησαν από τους Μογγόλους, το οθωμανικό κράτος βυθίστηκε στην αναρχία
- Ο σουλτάνος Μουράτ Β' επανέφερε την τάξη, κατέλαβε τα Γιάννενα και τη Θεσ/νικη (1430) και νίκησε το σταυροφορικό στρατό των Ευρωπαίων στη Βάρνα (1444)
- Έτσι προετοίμασε την πολιορκία της Πόλης την οποία πραγματοποίησε ο γιος του Μωάμεθ Β' Πορθητής

Η Άλωση Της Πόλης

- Πριν αρχίσει την πολιορκία ο Μωάμεθ έχτισε στην Ευρωπαϊκή ακτή του Βοσπόρου το φρούριο της Ρούμελης (Rumeli Hisar) για να εμποδίσει τον επισιτισμό της Πόλης από τον Εύξεινο Πόντο
- Ο προπάπος του Βαγιαζήτ είχε προηγουμένως (1393) χτίσει απέναντι το φρούριο της Ανατολής (Anadolu Hisar)

Το φρούριο της Ρούμελης (Rumeli Hisar)

Το φρούριο της Ανατολής (Anadolu Hisar)

Βόσπορος,
Φρούριο της
Ρούμελης και
Φρούριο της
Ανατολής

Η Άλωση Της Πόλης

- Η πολιορκία κράτησε 54 μέρες (6 Απριλίου – 29 Μαΐου 1453)
- Ο Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΒ' διέθετε ελάχιστες δυνάμεις (7.000 άνδρες, 26 πλοία)
- Η υπεροχή των τούρκων σε στρατιώτες και οπλισμό ήταν συντριπτική (Σχεδόν 200.000 άνδρες, 56 μικρά κανόνια, 13 μεγάλα και το μεγαλύτερο κανόνι της εποχής, 90 πλοία)
- Οι βυζαντινοί, αβοήθητοι από τα άλλα χριστιανικά κράτη, αγωνίστηκαν ηρωικά
- Η τελική έφοδος έγινε τη νύχτα της 29ης Μαΐου μετά από σφοδρούς βομαρδισμούς που δημιούργησαν ρήγματα στα τείχη της Πόλης

Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστίν οὐτ' ἄλλου τῶν
κατοικούντων ἐν ταύτῃ. κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες
αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν

Στο παρακάτω κείμενο ο ιστορικός της Άλωσης Δούκας παραθέτει την πρόταση του Μωάμεθ Β' πριν αρχίσει την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης, τον Απρίλιο του 1453, και την απάντηση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

“(Ο Μεχεμέτ), αφού ετοίμασε τα πάντα όπως καλύτερα νόμιζε, έστειλε μήνυμα λέγοντας στο βασιλιά: «Μάθε ότι έχουν τελειώσει οι πολεμικές προετοιμασίες. Ήρθε πια η ώρα να κάνουμε πράξη αυτό που θέλουμε εδώ και πολύ καιρό. Την έκβασή του την αφήνουμε στο Θεό. Τι λες; Θέλεις να εγκαταλείψεις την Πόλη και να φύγεις, όπου θέλεις, μαζί με τους άρχοντές σου και τα υπάρχοντά τους, αφήνοντας αζήμιο το λαό και από μένα και από σένα; Ή θέλεις να αντισταθείς και να χάσεις τη ζωή σου και τα υπάρχοντά σου και συ και οι μετά σου, κι ο λαός αφού αιχμαλωτιστεί από τους Τούρκους, να διασκορπιστεί σ' όλη τη γη;» Κι ο βασιλιάς με τη σύγκλητο αποκρίθηκε: «Αν θέλεις να ζήσεις μαζί μας ειρηνικά, όπως και οι πρόγονοί σου, ας έχεις την ευλογία του Θεού. Γιατί εκείνοι θεωρούσαν τους γονείς μου ως πατέρες τους και τους τιμούσαν ανάλογα, κι αυτή την πόλη τη θεωρούσαν ως πατρίδα τους. Σε καιρό ανάγκης όλοι τους έτρεχαν μέσα να σωθούν και κανένας αντίπαλός της δεν έζησε πολλά χρόνια. Κράτα τα κάστρα και τη γη που μας άρπαξες άδικα, όρισε και ετήσιους φόρους ανάλογα με τη δύναμή μας κα φύγε ειρηνικά. Σκέφτηκες ότι ενώ νομίζεις πως θα κερδίσεις μπορεί να βρεθείς χαμένος; Το να σου παραδώσω την Πόλη ούτε δικό μου δικαίωμα είναι ούτε κανενός άλλου από τους κατοίκους της· γιατί όλοι με μια ψυχή προτιμούμε να πεθάνουμε με τη θέλησή μας και δε λυπόμαστε για τη ζωή μας».”

Βρασίδα Καραλή "[Μιχαήλ] Δούκας, ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΤΟΥΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, Εκδ. Κανάκη, Αθήνα, 1997

Νωπογραφία από άγνωστο καλλιτέχνη στην Εκκλησία της Μονής Μολντόβιτσα (βόρεια Ρουμανία) που απεικονίζει την άλωση της Κωνσταντινούπολης, 1537.

Η είσοδος του Μωάμεθ Β' στην Κωνσταντινούπολη (πίνακας του Jean-Joseph Benjamin-Constant, 19ος αιώνας).

Η λεηλασία της Κωνσταντινούπολης περιγράφεται σε πολλές πηγές της εποχής. Σύμφωνα με το βυζαντινό ιστορικό Κρητόβουλο:

Τρέχουν [οι Οθωμανοί στρατιώτες], άλλοι στα σπίτια των πλούσιων [...] για να αρπάξουν [...], άλλοι για να λεηλατήσουν τις εκκλησίες και άλλοι στα σπίτια των απλών ανθρώπων [...] λεηλατώντας [...], σκοτώνοντας, βρίζοντας, παίρνοντας αιχμαλώτους άντρες, γυναίκες, παιδιά, γέρους, νέους, ιερείς, μοναχούς, με απλά λόγια ανθρώπους κάθε κατηγορίας και κάθε ηλικίας [...]. Και πώς να μην αναφέρει κανείς την αρπαγή και τη λεηλασία που έγινε στις εκκλησίες; Έριχναν κάτω εικόνες [...], έπαιρναν τα στολίδια τους και άλλες τις έκαιγαν, ενώ άλλες τις έριχναν στους δρόμους, αφού τις έσπαγαν σε μικρά κομμάτια [...]. Και από τα ιερά βιβλία [...] αλλά και από τα βιβλία που δεν ήταν θρησκευτικά, [...], άλλα τα έκαιγαν, άλλα τα ποδοπατούσαν [...], αλλά τα περισσότερα [...] τα πουλούσαν [...]. Και ακόμη γκρέμιζαν από τη βάση τους τις Άγιες Τράπεζες και [...] έσκαβαν στα δάπεδα των εκκλησιών για να βρουν χρυσάφι [...]. Έτσι, όλος ο [οθωμανικός] στρατός [...] άδειασε και ερήμωσε ολόκληρη την πόλη [...]. Έμειναν μόνο άδεια σπίτια, που προκαλούσαν μεγάλο φόβο σ' όσους τα έβλεπαν, γιατί υπήρχε ερημιά.

Κρητόβουλος, Ιστορία, δεύτερο μισό 15ου αιώνα

Ας δούμε τι λέει για την άλωση και ο Οθωμανός χρονογράφος Ασίκ πασαζαντέ:

Ρωμαίων, την οποία πολιορκήσε από στεριά και θάλασσα. [...]. Πολέμησαν για πενήντα μέρες και νύχτες. Τότε ο [...] σουλτάνος μας υποσχέθηκε στους πολεμιστές του λεηλασία και έτσι την πεντηκοστή πρώτη μέρα κατέλαβαν το κάστρο και κυριεύσαν τη σπουδαία Κωνσταντινούπολη. Έγινε άφθονη λεηλασία, και οι πολεμιστές, που ήταν πάνω από 200.000, πήραν πάρα πολλά λάφυρα. Βρέθηκε στην πόλη άφθονο χρυσάφι, αρκετό ασήμι και πάρα πολλοί πολύτιμοι λίθοι, κοσμήματα, και άλλα πολύτιμα αντικείμενα. Αιχμαλωτίστηκαν οι κάτοικοι της πόλης και σκοτώθηκε ο αυτοκράτοράς της με τους αξιωματούχους του.

Ασίκ πασαζαντέ,
Ιστορία της δυναστείας του Οσμάν, αρχές 16ου αιώνα
Μετάφραση: Α. Παπάζογλου

Οι συνέπειες της Άλωσης

- Οι Έλληνες θρήνησαν τη μεγάλη συμφορά. Γρήγορα όμως διαμορφώθηκε η ελπίδα της Ανάστασης του Γένους
- Το πνεύμα του Βυζαντίου μεταφέρθηκε από Έλληνες λόγιους στη Δύση
- Οι Οθωμανοί έκλεισαν τους εμπορικούς δρόμους προς την Ανατολή ωθώντας τους Ευρωπαίους στις μεγάλες ανακαλύψεις

Η Βυζαντινή πνευματική κληρονομιά

- Η Βυζαντινή ιδεολογία επηρέασε την ιδεολογία του Ρωσικού κράτους.
- Οι Ρώσοι θεώρησαν ότι είναι οι μοναδικοί κληρονόμοι της Βυζαντινής παράδοσης
- Διατύπωσαν τον 16ο αι. τη θεωρία ότι η Μόσχα ήταν η Τρίτη Ρώμη που θα ανασυστήσει τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Το εθνόσημο της
Ρωσίας με το δικέφαλο
αετό

Ο Φιλόθεος από το Πσκοφ προς το μεγάλο ηγέμονα της Μόσχας:

"Η Εκκλησία της Ρώμης έπεσε από την αίρεση του Απολλινάριου. οι πύλες της Δεύτερης Ρώμης, της Πόλης, γκρεμίστηκαν από τα τσεκούρια των Αγαρηνών. Αυτή είναι τώρα η εκκλησία της Τρίτης Ρώμης, η Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία του κράτους σου, που λάμπει περισσότερο και από τον ήλιο σε όλη τη γη ως τις εσχατιές της Οικουμένης. Να ξέρεις εξοχότατε ευσεβή τσάρε ότι [...] είσαι ο μόνος κυρίαρχος των Χριστιανών όλης της γης. [...] Δύο Ρώμες έχουν πέσει, αλλά η τρίτη στέκει ακλόνητη και τέταρτη δεν πρόκειται να υπάρξει."

H. Krieger (εκδ.), Das Mittelalter. Materialien für den Geschichtsunterricht, Φραγκφούρτη 1978, 252 (γερμ. μετ.).

Η Βυζαντινή πνευματική κληρονομιά

- Από το βυζαντινό πολιτισμό επηρεάστηκαν και οι ορθόδοξοι βυζαντινοί λαοί, ενώ η ορθοδοξία συνέβαλε στη διατήρηση της πνευματικής τους ταυτότητας κατά την τουρκοκρατία

Το εθνόσημο της
Σερβίας με το δικέφαλο
αετό

Η Βυζαντινή πνευματική κληρονομιά

- Το Βυζάντιο διέσωσε τον ευρωπαϊκό πολιτισμό από την απειλή των Αράβων τον 7ο και 8ο αι.
- Ανέπτυξε μια μεγάλη και πρωτότυπη τέχνη
- Διαφύλαξε και μετέδωσε την κλασική κληρονομιά και τη ρωμαϊκή νομική παράδοση
- Ανέπτυξε νέα γραμματειακά είδη, τις θετικές επιστήμες, την κρατική οργάνωση, τη θρησκευτική μουσική και τις ανθρωπιστικές σπουδές

Επιρροή του
Βυζαντινού
πολιτισμού

Τσιμαμπούε,
Φλωρεντία, 1270

► Η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη (πίνακας του Νικηφόρου Λύτρα)

▲ Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στις 26-28 Ιουλίου 1822 αποδεκατίζει στα Δερβενάκια τη στρατιά του Δράμαλη.